

har grund til at tro, at det er ulejligheden værd selv at kunne klemme data ud af databasen, ja så sætter man venstre hånds pegefinger i bogens øverste venstre hjørne og bruger højre hånd til at betjene pc'en. – Og øver sig og øver sig, for det er kun rutine, der rækker til uden væsentligt besvær at bruge så relativt komplicerede databaseprogrammer.

Hjarvard blander sig (i denne bog) ikke i, hvad man med fornuft kan bruge TV-Meter data til, men på forbilledlig vis introducerer den hensigtsmæssigt illustrerede bog de tilgængelige data og datakombinationer, analysemuligheder og softwaremæssige greb på en måde, der indfrier bogens formål, nemlig »at sætte læseren i stand til at foretage de mest almindelige former for seertalsanalyser« i »en meget praktisk orienteret introduktion, der trin for trin guider læseren gennem de forskellige faser af analyserne«. Og forfatteren tilføjer, at »det ikke er en decideret manual, der giver forklaring på hver eneste facilitet i programmet, men vægten er lagt på at vise programmet i 'i arbejdstøjet' og derigennem give læseren forudsætninger for – og forhåbentlig mod på – selv at foretage analyser til egne formål« (s. 9). Og det er bogstaveligt præcist og sandt.

Bogen giver i tre afsnit en introduktion til, hvad TV-Meteret er, til de væsentligste begreber i seertallenes verden og til vurdering af tallenes statistiske usikkerhed. De øvrige seks afsnit er fokuseret på, hvordan man bruger databasen i forskellige sammenhænge: et afsnit om opbygningen af InfoSysTV, et om programanalyse, et om analyser af kanaler og tidsafsnit, et om reklameanalyser, et om analyser af kanaler uden logbog og et om udskrivning og eksport af resultater. Der er en udmærket litteraturliste og et dækkende register.

Bogen er pædagogisk, den er velskrevet, let tilgængeligt, den er på egne præmisser og i forhold til formålet, hvad sådan en bog skal være, når den er i den meget gode ende – skrevet uden at jeg har prøvet bogen i praksis. Det er alvorligt ment, at brugeren skal have en betydelig interesse og motivation.

For snart et år siden spurgte jeg forfatteren, om han i anvisningerne på vurdering af dataenes usikkerhed virkelig mente, at paneldata med års mellemrum kan betragtes som sammenligning af data fra samme stikprøve. Foreløbig mener vi hver mest sit, men der skal større ekspertise til at afgøre spørgsmålet. Og i præcis sammenhængen her gør det heller ikke nogen væsentlig forskel.

Det er en bog om, hvordan man bruger TV-Me-

ter data på de indsamlede datas præmisser. Men i forbindelse med afsnittet »Vote: Seervurdering af programmer« havde jeg gerne set en advarsel om den udbredte principielt fejlagtige misbrug af disse målinger på ordinalskala-niveau, hvor man i praksis tilsyneladende er blevet enige om, at hvis bare alle er enige, så gør det ikke noget, at man er enige om en illusion.

»Vote« er koden for den gennemsnitlige vurdering af et program. Bogen fortæller også, hvordan man får den gennemsnitlige vurdering for flere programmer og om muligheden for, at eksportere resultaterne til et statistikprogram, hvor man kan foretage yderligere analyse af korrelationen mellem vurdering og rating – og det er bare for meget.

Traditionelt forsvares beregning af gennemsnit af kvalitetsmålingerne med, at den store erfaring med disse målinger tilfører tallene en pålidelig betydning. Men det er og bliver kvalitative mål, der regnes på. Og principielt ved man ikke, heller ikke på den kvantitative metodes egne præmisser, hvad det egentlig er, man gør.

Og til sidst en »indvending«, der slet ikke har noget med Hjarvards fremragende lærebog at gøre: hvornår anskaffer læreanstalterne adgang til Index Danmark? Hvornår bliver de trykte medier i forskningen prioriteret lige så højt som tv? Jeg ved af erfaring, at det ikke er noget for amatører selv at lave analyser på Index Danmark, men forhåbentlig skriver Stig Hjarvard så en tilsvarende bog om at blive klogere på brugen af mangfoldigheden af trykte medier.

*Preben Sepstrup, medieforsker
Kommunikation & Medier*

Mie Femø Nielsen: *Replik til Journalistikken – mikroanalyse af medieinterviewet*. Akademisk Forlag. 2001. 270 sider.

Analysen af enetalens virkemidler og funktionsmåder har mere end 2000 år på bagen – i skikkelse af den klassiske retoriks minutiøse beskrivelsesapparat. Når det gælder samtalen, er det ikke mere end godt 40 år siden, at der for alvor kom gang i udviklingen af et analyse- og begrebsapparat til i detaljer at afdække og kortlægge hvordan det flygtige fænomen »tale i interaktion« egentlig forgår, og hvilke underliggende principper og mekanismer der styrer det.

Samtaleanalyse – på engelsk »Conversation

Analysis« (CA) – som videnskabelig disciplin udvikler sig sammen med pragmatikken, og udviklingen sker i et frugtbart samspil mellem forskellige videnskaber og fagområder: sociologi, antropologi, socialpsykologi, sociolingvistik, sprogfilosofi, etnometodologi, psykiatri. Forskere som E. Goffman, H. Garfinkel, W. Labov, H. Sacks, E. A. Schegloff, X. J. R. Searle, P. Watzlawick m.fl. – udkommer i slutningen af 60-erne og begyndelsen af 70-erne med banebrydende bøger og artikler, hvori de for forskningen hidtil ubemærkede og for deltagerne som oftest ubevidste sproglige mekanismer og logikker i forskellige samtaleformer, drages frem i lyset: registreres, analyseres og sættes på begreb. Herhjemme finder man de første spæde forsøg inden for samtaleanalyse i NyS 5/73, NyS 8/75, i ROLIGpapir 4/75 og i Klaus Kjølner (red.): Replik-til-replik, 1976.

Når det netop er i 1960-erne og -70-erne at dette sprogvidenskabelige forskningsparadigme spirer frem, så hænger det sammen med flere forhold. For det første det rent tekniske: udstyr til registrering af samtaler bliver så handy at det bliver muligt at foretage lyd- og videooptagelser af samtaler, uden at det forstyrrer deltagerne. For det andet opstår der i en række professioner et behov for en professionalisering af deres samtaler med borgere i forskellige komplementære roller: psykiater-patient, socialrådgiver-klient, lærer-elev, politimand-vidne/sigtet, journalist-kilde. Der skal skrives lærebøger, og det kræver en begrebsliggørelse af de samtalemekanismer, der udfoldes i det professionelle møde med sproglig interaktion mellem de institutionelt indlejrede roller. Og det forudsætter empiriske analyser af hvad der rent faktisk foregår, når samtalen udfolder sig – ofte ubevidst for deltagerne.

Mens teoriudvikling og empiriske analyser af samtaler nærmest går i dvale herhjemme i den efterfølgende periode, så gennemgår området internationalt en rivende udvikling op gennem 80-erne og 90-erne. Og det er i denne kontekst Mie Femø Nielsens bog *Replik til journalistikken – mikroanalyse af medieinterviewet* skal forstås og vurderes: som det første større værk på dansk inden for CA-paradigmet – med fokus på den særlige samtaleform som medieinterviewet i radio og tv udgør.

Bogen fordeler sit stof i tre hoveddele. 1. Del indeholder de teoretiske og metodiske forudsætninger for den 2. Del som udgør bogens centrale analysedel – en detaljeret og regelret CA-gennemgang af medieinterviewet. I 3. Del analyseres brud

på interviewformatets spilleregler og interviewteknikken ses i et historisk og samfundsmæssigt perspektiv.

Om genre og målgruppe siger forordet bl.a.: »I første række er bogen dog primært henvendt til studerende på universiteter og andre højere læreanstalter, der arbejder med analyse af medieinterviews. Bogen er endvidere opbygget så den vil kunne bruges som lærebog i undervisningen.« Men målet er bredere: »Det ligger derfor i præmisserne for denne bog, at jeg gerne vil give journalisterne et fagligt modspil.« Og senere: »Ambitionerne med denne bog er altså at bevæge analysen af interviews op på et højere niveau i Danmark. Intet mindre, faktisk. De interviewede har ret til at få vital viden om, hvilke vilkår de har at arbejde under. Intervieweren kan få en mere præcis terminologi til at diskutere hinandens arbejde med. Og alle andre, seerne og lytterne, kan få de analytiske redskaber til bedre at bedømme sandhedsværdien og relevansen af det de ser og hører i interviews.« Det er prisværdigt med store og brede mål, og formuleret som her ligger de smukt i forlængelse af den danske pragmatisk tradition. Men det er diskutabelt om bogen indfrier dem til fulde.

I 1. Del introduceres til medieinterviewet som formel og formateret interaktionsform – med forskellige mål, underlagt forskellige hensyn til et forudsat publikum, og styret af idealer om neutralitet. Derefter gennemgås begreberne kommunikativ polyfoni og footing som afgørende forudsætninger for at forstå hvordan intervieweren (IR) klarer at stille kritiske og argumenterende spørgsmål til den interviewede (IE) samtidig med at IR bevarer den formelle neutralitet som rollen kræver. Og videre gives der i et metodeafsnit et såkaldt »lynkursus« i det kanoniserede begrebsapparat i CA-traditionen og de anvendte gængse udskriftnormer, samt en oversigt over de interviews der udgør datamaterialet for analyserne. Til slut i denne del er et kort afsnit hvor turtagingspræallokeringen for interviewets parter gennemgås og konsekvenserne for det indbyggede asymmetriske magtforhold analyseres.

Bogens kerneafsnit er 2. Del som indeholder en detaljeret gennemgang af det repertoire af sproglige handlemuligheder som IR og IE råder over – med særligt henblik på deres design og deres strategiske funktion i interaktionen mellem parterne. Dernæst gennemgås en eksemplificeret typologi over spørgsmål og deres design, efterfulgt af en udlægning af IR's styringsmuligheder

gennem valg af spørgsmålenes formulering og gennem deres implikationer og præsuppositioner i forhold til IE og publikum. Herefter gennemgås IE's repertoire af svar-design-muligheder for at undvige, omgå eller afværge de styringsforsøg som ligger i IR's spørgsmål. I de følgende afsnit gennemgås så IR's muligheder for opfølgings-spørgsmål og deres sproglige design, samt et særligt afsnit om de fælder IR kan lokke IE i gennem strategisk planlægning af spørgsmål- og svar-sekvenser. Som afslutning på 2. Del gennemgås IR's tredjetursrespons, dvs. de verbale reaktioner som udtrykker den spørgendes forhold til det svar der er kommet: »nå«, »hm«, »okay« m.fl. – og som i medieinterviewet er meget mere usædvanligt end i almindelige uformelle samtaler.

Bogens 3. del indledes med en beskrivelse af brud på samtalenormer og -kontrakt i interview-formatet og disse bruds betydning i konteksten både for parternes indbyrdes forhold og i forhold til publikum. Et selvstændigt afsnit er tilegnet de særlige forhold der gælder, når interviewet har flere deltagere – det vil i praksis sige to interviewpersoner i samme interview hvis formål det er at afdække uenighed mellem dem gennem konfrontation. Bogen slutter med et kapitel under titlen »Interviewteknik i samfundsperspektiv« hvor en række summariske afsnit gennemgår ændringer i IR'rollen fra 50'erne som slår igennem i forskellige tendenser mht. udtrykt initiativ, påståelighed, fjendtlighed fra IR's side, og som også viser sig i ændrede arbejdsvilkår for og rolleforventninger til IR – og med konsekvenser for journalisterne forhold til kilderne. Som afrunding lægges der kort op til en konstruktiv diskussion af pressens »stofprioritering, kildebrug, interviewforløb og virkelighedskonstruktion« – med forslag om at redaktionerne indfører en »medieombudsmand« og udsender (selv)kritiske »redaktionsredegørelser« og »redaktionsanmeldelser«.

Bogen er teoretisk velfunderet i den internationale CA-litteratur og tager solidarisk, men også ret ukritisk udgangspunkt i det på systematiske iagttagelser funderede begrebs- og teoriapparat som er CA-traditionens særlige kendetegn og adelsmærke. Endvidere bygger den på den også omfattende internationale litteratur, hvori der er fremlagt empiriske analyser af de særlige CA-mekanismer, som medieinterviewet og beslægtede formelle samtaleformer fremelsker og dyrker. Hovedparten af de mange korte afsnit har således karakter af meget detaljerede mikroanalyser med skarpsindige iagttagelser ud fra »klip« fra et stort

og varieret dansk datamateriale, der er udskrevet med den etablerede CA-notation.

En del afsnit indeholder primært dansk funderede bekræftelser på de udenlandske kilders empiriske analyser, mens andre afsnit også indeholder nye, supplerende og originale iagttagelser og pointer. En serie afsnit som fortjener positivt at blive fremhævet i den sammenhæng er kapitel 2 »Italesættelse af stemmer« der analytisk sammenkobler kravet til journalistrollen om formel neutralitet i spørgeteknikken med brugen af polyfoniske footingskift i designet af spørgsmål. Tilsvarende med kapitel 6 »Interviewerens styring gennem spørgsmålet« og kapitel 7 »Svar-design« der på udmærket vis forbinder forskellige former for design af spørgsmål og svar med de to parteres strategisk muligheder for at styre interviewforløbet i egen interesse. Også kapitel 10 »Brud med interview-formatet« som peger ud mod de overordnede kontraktuelle bindinger som parterne normalt er underlagt, indeholder skarpsindige pointer.

I en dansk kontekst giver bogen et solidt løft til udviklingen af en videnskabelig beskrivelse af »tale i interaktion«. Men det der er bogens indiskutable styrke og kvalitet – den skarpsindige detailanalyse af enkeltteksempler – det er også dens tydelige begrænsning. I lange passager indeholder den en sideordnet, nærmest leksikonagtig gennemgang af de enkelte analytiske kategorier, særligt markant i kapitel 5 »Spørgsmål og deres design« og kapitel 8 »Opfølgingsspørgsmål«. Her opstilles lister uden nogen særlig klar overordnet systematik, og logikken i rækkefølgen som de enkelte kategorier præsenteres i, er ikke gennemskuelig.

Det peger ind mod en metodisk svaghed i bogen: De empiriske data – »interviewcitater« – er udelukkende systematiseret i forhold til enkeltkategorier, og de afdækkende iagttagelser der gøres, er altid lokale og atomiserede, dvs. de analyseres ikke i forhold til den globale kontekst som et helt og sammenhængende interview udgør, og dermed heller ikke i kontekst af de forskellige professionelle IR'roller, IE'roller og interviewgener og -mål som journalister traditionelt opererer inden for rammerne af: partsinterview, eksperinterview, fødselshjælperinterview mv. I nogle former for interviews er der interessefællesskab mellem IE og IR, i andre konflikt, i nogle har IR et klart interviewmål, i andre er målet ret så diffust. Og det er først i den type kontekst det er muligt for alvor at tolke og vurderer betydningen af de mange iagttagelser.

Som lærebog for studerende og andre der skal i gang med at analysere medieinterviews og lignende former for formel og institutionaliseret sproglig interaktion, mener jeg at bogen er glimrende: klar, instruktiv og virkelig omfattende i de kategorier den gennemgår – og byggende på et væld af gode og instruktive eksempler.

Men ifølge forordet har bogen jo også et videre sigte, som selve titlen »Replik til journalistikken« angiver. Den vil i kritisk dialog med dem der interviewer – give »et fagligt modspil« til de udøvende journalister, og til interviews der »i værste fald« kan være »samfundsskadelige«. Og den vil gerne kunne yde hjælp til de personer, der lader sig interviewe, så de i højere grad kan matche journalisterne mht. »viden og forudsætninger«. I de sidste afsnit foreslås tilsvarende en række samfunds- og presseavgivnings tiltag. Her bliver der efter min vurdering foretaget (kort)slutninger fra mikroniveauet til midi- og makroniveauet uden tilstrækkelige teoretiske og metodiske funderinger og mellemregninger. Endvidere er en meget stor del af de interaktionsmekanismer, der analyseres i bogen, ubevidste for parterne, og man mangler refleksion over sammenhængen mellem disse mekanismer og så de bevidste strategier og teknikker, som den professionelle interviewer faktisk behersker og gør brug af – og som man bl.a. kan få indsigt i gennem de professionelle lærebøger i interviewteknik for journalister.

Skulle intentionen om at give en konstruktiv »replik til journalistikken« gennemføres for alvor, så ville det være særdeles interessant og relevant hvis Mie Femø Nielsen i en follow up til den foreliggende bog, ville konfrontere resultaterne af sine CA-funderede gennemgang med nogle moderne lærebøger i journalistisk interviewteknik.

*Peter Harms Larsen, professor
Journalistik, Syddansk Universitet*

Ove K. Pedersen, Peter Kjær, Anders Esmark, Maja Horst, Erik Meier Carlsen: *Politisk journalistik. Center for Journalistik og Efteruddannelse og Ajour, Århus 2000. 331 sider.*

Forskergruppen har analyseret forandringen i den politiske journalistik i Danmark med hovedvægt på 4 danske dagblade i perioden 1958 – 98. Hovedpointen er, at der er sket en selvstændiggørelse

af journalistikken fra de politiske institutioner. Hvor man i 50'erne refererede flittigt fra folketinget og politiske møder, er politikken i dag især præsenteret som *dialogjournalistik*, dvs. at journalisterne foranstalter et virtuelt møde, hvor forskellige aktører og kilder kommer til orde med journalisten som ordstyrer (dialogjournalistik). Herved har medierne fået stor indflydelse på den politiske dagsorden, dvs. hvad der tages op og hvordan det vinkles. Medierne er ikke længere afhængige af, om der er sket noget konkret i verden. Journalisten kan selv ved hjælp af en telefon konstruere sine nyheder i form af udtalelser.

Projektet har et bredt spektrum af empiri: 20 kvalitative interview med journalister, politikere mfl., et spørgeskema til Folketingets medlemmer og ministre samt de fornævnte grupper, en historisk analyse af journalistikkens og mediepolitikens offentligt formulerede selvforståelse, en indholdsanalyse af én uges politiske artikler i de tre store morgenaviser og *Aktuelt* i henholdsvis 1958, 78 og 98 samt tre udvalgte eksempler på mediestorme.

De forskellige kapitler med funktionsanalyser er hver for sig indsigtsgivende, men de virkelig tunge og interessante pointer kommer fra de tre kvalitative indholdsanalyser. Især den historiske (kapitel 5 om dialogjournalistikken) er interessant, idet man her meget udførligt får dokumenteret hvilke ændringer i indhold, kilder, aktører og journalistroller, der har været i perioden. De tre cases er noget mere subjektive i fortolkningen, hvad der, måske ganske uberettiget, rejser tvivl om, hvad det er projektet har dokumenteret. Fx. en kategorisk dom som den side 240: En medieorkan forudsætter at der er sket noget faktisk og der foretages en afsløring. Hvordan kan de vide dette ud fra én case? – Et modeksempel: En af seneste 5 års største medieorkaner fra marts 1998 om den britiske kogalskab, var foranlediget af en *offentlig udtalelse* fra den britiske sundhedsminister: Det kunne ikke udelukkes, at galskaben kunne overføres til mennesker. Det var i al udskyldighed, hvad alle hans eksperter sagde, men konteksten satte mediebarometret på orkan.

Det er meget fortjenstfuldt, at projektet er sat i værk og dokumenteret gennem denne og en tidligere udgivelse. Det er trist at det ofte er meget abstrakt formidlet, hvad der klart svækker dets muligheder som lærebog på uddannelserne og i journalistverdenen. Jeg savner også et internationalt perspektiv. Den samme tendens til selvstændiggørelse fra de parlamentariske processer er